

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Prvky skautské výchovy ve školní družině
Elements of scout education in the childcare

Jitka Poustevníková

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Hanková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: BC-VYCH (7505R008)

2023

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Prvky skautské výchovy ve školní družině potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. 4. 2023

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PaedDr. Zdeňce Hankové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, cenné rady a velké motivování při zpracování této práce. Také bych ráda poděkovala kolegyním ve školní družině za jejich spolupráci a aktivní zapojení se do projektu Panda – matka přírody.

ABSTRAKT

Práce se zabývá přínosem prvků skautingu ve školní družině. Cílem práce je navrhnout a ověřit výchovný projekt pro školní družinu, kde bude propojena skautská idea s výchovou ve školní družině. Program pracuje s detailní přípravou jednotlivých aktivit sloužící jako materiál pro vychovatelky ve školních družinách, skautské vedoucí či pedagogy ve volnočasových zařízeních.

V teoretické části charakterizují školní družinu, její cíle, poslání a funkce v kontextu pedagogiky volného času. Dále popisují myšlenkové základy skautingu, hlavní principy a cíle a také skautskou metodiku. V poslední kapitole teoretické části bude porovnán vzdělávací program ve školní družině se skautskou metodikou tak, aby mezi nimi byly zřetelné společné prvky, které budou využity při tvorbě projektu v praktické části bakalářské práce. Praktickou část práce tvoří projekt pro školní družinu obsahující prvky skautské výchovné práce. Současně byl projekt ověřen na konkrétní skupině dětí ve školní družině. Výstupy ukazují, že projekt je v řadě aspektů přínosný pro děti i vychovatelky ve školní družině.

KLÍČOVÁ SLOVA

Výchova, vzdělávání, školní družina, vzdělávací program, skauting, příroda.

ABSTRACT

The thesis deals with the benefits of elements of scouting in the after-school club. The aim of the thesis is to design and verify an educational project for the after-school club, where the Scout idea will be interconnected with education in the after-school club. The program works with detailed preparation of individual activities serving as material for governesses in after-school clubs, scout leaders or teacher in leisure facilities.

In the theoretical part I characterize the after-school club, its goals, mission and functions in the context of leisure time pedagogy. Furthermore, I describe the intellectual foundations of Scouting, the main principles and goals and also the Scout methodology. In the last chapter of the theoretical part, the educational program in the after-school club will be compared with the Scout methodology so that there are clear common elements between them that will be used in the creation of the project in the practical part of the bachelor thesis. The practical part of the thesis consists of a project for the after-school club containing elements of scout educational work. At the same time, the project was tested on a specific group of children in the after-school club. The outputs show that the project is beneficial for children and governesses in the after-school club in many aspects.

KEYWORDS

Upbringing, education, childcare, educational program, scouting, nature.

Obsah

Úvod.....	6
1 Teoretická část	8
1.1 Výchova ve volném čase.....	8
1.1.1 Metody výchovy	12
1.1.2 Školní družina.....	13
1.2 Výchova ve skautingu.....	16
1.2.1 Skautské výchovné metody.....	19
1.3 Porovnání ŠVP ŠD a skautské výchovy	27
2 Praktická část	31
2.1 Cíl práce	31
2.2 Návrh projektu Panda – matka přírody a jeho ověření v praxi	33
2.2.1 První setkání s Pandou	33
2.2.2 Panda v nesnázích.....	35
2.2.3 Panda je zraněná	37
2.2.4 Táboření s Pandou	40
2.2.5 Poznávání přírody s Pandou.....	42
2.2.6 Panda a šetrné chování k životnímu prostředí.....	44
2.2.7 Vyhledávání informací s Pandou.....	46
2.2.8 Pandy tajná slova	48
2.2.9 Setkání s matkou přírody – rozloučení s Pandou	50
2.3 Shrnutí zkušeností z realizace projektu.....	53
Závěr	54
Seznam použitých informačních zdrojů.....	55
Internetové zdroje	57

Úvod

V této bakalářské práci se budu zabývat přínosem prvků skautingu ve školní družině. Vycházím ze své mnoholeté zkušenosti se skautingem. Skautovat jsem začala již v šesti letech. V současnosti vedu skautský oddíl v malém městě a zároveň zde působím jako vychovatelka ve školní družině. Tím se mi podařilo propojit svůj celoživotní koníček s prací a aktivně toho využívám. Myslím si, že skautská výchova je velkým přínosem pro rozvoj dětí a zároveň jim utváří nezapomenutelné zážitky a dlouhotrvající přátelství. V průběhu svého seznamování se svou prací vychovatelky ve školní družině jsem zaznamenala vzájemnou spojitost v metodách, postupech i v přístupu k práci s dětmi ve školní družině. Jedná se o výchovu, která se dá velmi efektivně využít pro rozvoj dětí a především jejich hodnot a kladnému vztahu k přírodě. V tom vidím velký smysl a potenciál.

Cílem práce je navrhnout a ověřit výchovný projekt pro školní družinu, kde bude propojena skautská idea s výchovou ve školní družině. Program pracuje s detailní přípravou jednotlivých aktivit sloužící jako materiál pro vychovatelky ve školních družinách i skautské vedoucí či pedagogy ve volnočasových zařízeních.

. V teoretické části bakalářské práce se zabývám vymezením pojmu Pedagogika volného času. Podrobněji se budu věnovat funkcím výchovy ve volném čase, cíli, podmínkám a prostředkům výchovy ve volném čase a používanými metodami při výchově. Dále se v teoretické části zabývám kapitolami o skautingu, jeho základním posláním, metodami a programy, které dnešní skauting nabízí. V poslední kapitole teoretické části budu směřovat k propojení mezi rámcovým vzdělávacím programem ve školní družině a skautskými metodami. Ve mnohém spolu vzdělávací program ve školní družině a skautské vzdělávání úzce souvisí. Ráda bych tyto podobnosti našla a použila je v praktické části při vytváření konkrétních aktivit pro děti ve školní družině.

Praktická část bakalářské práce obsahuje návrh projektu a jeho ověření, popis hlavního cíle, ke kterému projektem směřuji, dále detailní charakteristiku cílové skupiny a symbolický rámec jako motivační prvek, který je nedílnou součástí při tvorbě skautského programu. V praktické části jsou jednotlivá setkání projektu detailně zpracována s výčtem výchovných cílů a metod při aktivitách. Všechny aktivity obsažené v této práci jsem

s dětmi zrealizovala. Za každým setkáním následuje shrnutí zkušeností z realizace projektu.

Program jsem vytvářela na základě mnoholetých zkušeností, které mám z oblasti vedení skautského oddílu. Přípravovala jsem pro děti tábory za posledních 11 let. Díky práci vychovatelky ve školní družině a asistentky pedagoga působím v dětském kolektivu denně a proto cílovou skupinu dětí dobře znám a mohu tak při tvorbě programu působit na jejich konkrétní potřeby a přání. Tím se program stává pro děti atraktivnější a mohu je tak snáze dovést k poznání obecných lidských hodnot a ideálů, tak jako s nimi pracuje skauting.

1 Teoretická část

1.1 Výchova ve volném čase

Volným časem rozumíme dobu odpočinku, rekreace, zábavy, ale i dobrovolného sebevzdělávání. Důležitou součástí volného času jsou zájmové činnosti – koníčky, hobby. Patří sem i ztrátové časy v souvislosti s volným časem, například doba strávená na cestě za zájmovou činností, čekání u pokladen apod. (Pávková In Bendl a kol., 2015, str. 120)

Pedagogika ve volném čase je doba, které se děti věnují nejraději. Volným časem je vymezena taková část dne, kdy děti nemají povinnosti. Proto děti mají takový čas zpravidla rády a těší se na něj. Proto pokud chce pedagog volného času využít volný čas dětí k jejich seberealizaci a vzdělání, má velkou šanci uspět. Pojem pedagogika volného času se dá tedy chápat jako doba, kdy mají děti již za sebou školní povinnosti a právě prožívají svůj volný čas.

Pávková (In Bendl a kol., 2015) rozlišuje několik pojmů v oblasti pedagogiky volného času. Výchova ve volném čase je záměrné, cílevědomé, nenásilné působení na vychovávané jedince. Důležité je dodržet dobrovolnost. Dítě by se nemělo do těchto činností nutit, neboť probíhají v jeho volném čase a slouží k jeho osobnímu rozvoji. Program by měl proto nabízet různé možnosti, ze kterých si dítě může vybrat to, co mu vyhovuje nejvíce a čemu se chce věnovat. Dalším termínem je výchova mimo vyučování. Tento pojem je velmi podobný výchově ve volném čase, není však synonymem. Výchova mimo vyučování probíhá bezprostředně po skončení vyučování. Též slouží k odpočinku, ale jsou v ní zahrnuty i povinnosti vyplývající ze školní docházky, jako je například psaní domácích úkolů či příprava na vyučování. Dalším pojmem je mimotřídní a mimoškolní výchova. Mimotřídní výchova zahrnuje všechny aktivity školy mimo rámec školního vyučování, např. besídky, výlety, soutěže. Realizují ji jiné subjekty než škola (např. střediska volného času, občanská sdružení).

V odborné literatuře se setkáváme s označením výchova formální, neformální, informální – někdy též ve spojení s pojmem učení nebo vzdělávání. (Pávková In Bendl a kol., 2015, str. 121)

Podle Pávkové (In Bendl a kol., 2015) se formální výchovou rozumí taková výchova, která vychází ze stanoveného programu, podle kterého musí probíhat a který musí kompletně naplňovat. Vždy je ukončena výstupem ve formě vysvědčení. Informální výchova znamená získávání nových vědomostí a znalostí buď záměrně formou učení anebo i zcela přirozeně získáváním životních zkušeností. Nejblíže k výchově ve volném čase má neformální výchova. Je postavena na dobrovolnosti, snaží se působit na zájmy dětí a nabízí jim spoustu možností osobního rozvoje tak, aby si každý jedinec našel svou disciplínu.

Skautské hnutí je neformální výchovou. Probíhá bezprostředně po skončení všech povinností souvisejících se školou a působí na zájmy dětí a na efektivní využití jejich volného času. Ve školní družině též převládá neformální výchova, ale základní rozdíl je například v tom, že zde není zcela dodržena dobrovolnost, neboť družina navazuje na školní výuku a pro rodiče je důležitá, protože z pracovních důvodů nemohou své děti vyzvedávat ihned po skončení vyučování. Dalším rozdílem je i to, že většina školních družin se nachází přímo v budově školy. Některé dokonce probíhají ve školní třídě. To není pro děti příliš vhodné, neboť školní družina by pro děti měla sloužit i jako relaxace a určitá forma odpočinku po studijním dopoledni. Pokud však programy ve školní družině probíhají v učebně, stále to připomíná výuku, ať už je program sebelepší. Skautská výchova probíhá ve skautské klubovně, ve které si děti vytvářejí prostředí samy, mají tam spoustu nástěnek se vzpomínkami a samy si vše zdobí tak, aby se tam cítily dobře. I to je pro vzdělávání dětí ve volném čase velmi důležité. To ale nemůže vytvořit s dětmi vychovatel, který se svou skupinou pracuje ve školní třídě.

Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase je specifickou oblastí výchovy. Proto také lze vymezit její specifické funkce. Mezi základní funkce patří: výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální, preventivní. (Pávková In Bendl a kol., 2015, str. 122)

Podle Pávkové (In Bendl a kol., 2015) spočívá výchovně-vzdělávací funkce v záměrném působení na vychovávaného jedince. Při vhodném působení na psychickou, fyzickou i sociální stránku jedince můžeme docílit jeho seberealizace, začlenění do kolektivu, zdravého pohybu a v neposlední řadě pozitivního vztahu ke vzdělávání. Zdravotní funkce výchovy ve volném čase je veškeré působení a všechny aktivity ve volném čase, které podporují zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj. Sociální funkce výchovy ve volném čase je zajištění bezpečnosti a dohledu nad dětmi. Často se tato funkce uvádí jako jedna z nejdůležitějších obzvláště ve školních družinách. Bohužel to tak v praxi často bývá. Na některých školách vychovatelky ve školních družinách své svěřence opravdu pouze hlídají a nenaplnují tak ostatní funkce výchovy ve volném čase, které jsou podstatou výchovy ve volném čase. To, že svěřené děti ve školní družině vychovatelky hlídají, by měl být vedlejší cíl. Další funkcí výchovy ve volném čase je preventivní funkce. Ta vychází z předcházení negativního působení, které se ve škole může vyskytovat. Jedná se například o neukázněnost, záškoláctví, lži, šikana a jiné. Preventivní funkce vnímá svou cílovou skupinu a vhodnými programy se snaží zabránit vzniku těchto negativních jevů.

Cíle, podmínky a prostředky výchovy ve volném čase

Pojmy cíle, podmínky a prostředky jsou v pedagogice velmi důležité. Pedagog při svém výchovném působení stanovuje výchovný cíl – nebo výchovné cíle. Předem uváží, čeho chce u vychovávaných osob dosáhnout. Cílevědomost je základním znakem výchovy. Pro stanovení přiměřených cílů je nutná znalost podmínek, ve kterých probíhá výchovný proces. Podle stanovených cílů a s přihlédnutím k podmínkám volí pedagog vhodné pedagogické prostředky. (Pávková, 2014, str. 17)

Stanovení si cíle je základem, ať už se týká jakéhokoliv pedagogického působení na jedince. Skautská výchova není výjimkou. Svůj výchovný cíl musí mít každá skautská schůzka. Jde o stanovení si toho, čeho chce pedagog/vedoucí s dětmi dosáhnout. Cíl musí být vždy konkrétní a jasný, zároveň by měl být měřitelný. Tak, aby bylo na konci schůzky zjevné, zda došlo k jeho naplnění a v jaké míře. Důležité je dobře znát svou cílovou skupinu. Čím více toho o svých svěřencích pedagog ví, tím snadněji může stanovit vhodný

výchovný cíl s velkou pravděpodobností, že dojde k jeho naplnění. Podle zvoleného cíle pak může pedagog/vedoucí volit vhodné pedagogické prostředky, jak cíle dosáhnout.

Výchovné cíle můžeme formulovat podle různých hledisek. Například podle věku vychovávaných, podle druhu prostředí, ve kterém výchova probíhá, podle druhu činnosti, či podle toho, na kterou složku osobnosti při výchově působíme. Rozlišujeme cíle kognitivní, afektivní a psychomotorické. Kognitivní cíle jsou založeny na tom, že děti získají nějakou novou znalost. Něco si zapamatují, něčemu porozumí, něco se učí. Afektivní cíl působí na lidskou osobnost. Na to, jak děti projevují emocionální chování, co vnímají, jak rozvíjí přátelství, podporu, spolupráci, oceňují hodnoty. Psychomotorický cíl vychází z rozvoje motoriky a pohybových dovedností.

Obecným cílem výchovy ve volném čase je naučit vychovávané jedince hospodařit s vlastním volným časem co nejefektivněji. Neznamená to, že musí být stále aktivní, ale že si mají děti samy vyzkoušet a zjistit, co dělají rády, co jim vyhovuje, kdy potřebují relaxovat a kdy se chtějí věnovat seberozvoji či sebevzdělávání.

Z takto obecně formulovaného cíle vychází několik dílčích cílů:

- *naučit vychovávané jedince efektivně odpočívat,*
- *umět volit účinné formy rekreace,*
- *rozvíjet zájmy, podporovat aktivní zájmy,*
- *objevovat a rozvíjet specifické schopnosti,*
- *uspokojovat a kultivovat potřeby,*
- *naučit jedince vhodně využívat dostupných materiálních prostředků pro trávení volného času,*
- *vést k celoživotnímu vzdělávání. (Pávková, 2014, str. 18)*

Podle Pávkové (2014) k naplnění těchto cílů dochází za dodržení určitých podmínek. Podmínky můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní podmínky výchovy jsou věkové či individuální zvláštnosti vychovávaných jedinců. Je potřeba program vždy přizpůsobit věku dětí a hlavně jejich potřebám a zájmům. Vnější podmínky se týkají prostorů, kde výchova probíhá, materiálním vybavením, apod.

Výchova ve školní družině a skautská výchova má výrazně odlišné vnější i vnitřní podmínky. Zásadní rozdíl je například v tom, že do školní družiny vstupují heterogenní skupiny dětí všech zájmů, zatímco skautská výchova je rozdělena na skupiny podobné věkové kategorie, program je rozdělen zvlášť pro chlapce a zvlášť pro dívky a navíc členy skautského oddílu jsou děti, které jsou tam zcela dobrovolně, protože chtějí a protože to vychází z jejich zájmů, zatímco do prostředí ve školní družině vstupují i děti, které tam chodit musí, neboť jejich rodiče jsou v práci.

Pokud tedy máme stanovené cíle a jsme si vědomi podmínek, můžeme volit výchovné prostředky. Jedná se vlastně o celý obsah výchovy s přihlédnutím na konkrétní cílovou skupinu s přesnou charakteristikou všech jejích členů. Výchovných prostředků je celá řada. Významnými z nich jsou metody a formy výchovy. Jedná se o způsoby, jak dosahovat stanovených cílů. Jedná se například o metody slovní, názorné, metody osvojování, upevňování, aktivizující. Patří sem i metody mravní výchovy. Ve školní družině se často využívá metoda slovní (například formou rozhovoru s dětmi a také formou vyprávění) a metoda cvičení, která pomůže upevnit a prožít žádané formy chování, které pak mohou děti využít v opravdových životních situacích. Ve skautském prostředí je důležitou metodou metoda působení osobního příkladu. Jde o to, že skautský vedoucí je sám ve svém životě veden skautským zákonem a proto se snaží být dobrým člověkem. Skautský zákon představuje pro všechny skauty hodnoty, které by měl mít podle mého názoru každý člověk, nikoli jen skaut. Tím na děti působí jako vhodný pedagogický vzor a stává se pro děti opravdovým vzorem, jehož chování ony napodobují a ztotožňují se s ním.

1.1.1 Metody výchovy

Obecné výchovné cíle musí vychovatel rozpracovat pro jednotlivé aktivity do konkrétní podoby. K tomu může pomoci taxonomie cílů pro kognitivní, afektivní a psychomotorickou doménu cílů. Důležité je totiž pracovat s takovou formulací cílů, která specifikuje stupeň rozvoje dítěte pro danou aktivitu. (Hanková, 2022)

Hanková (2022) dále uvádí, že každá metoda musí být přímo vázána na konkrétní výchovný cíl a uvádí metody v následujícím souhrnu:

Metody výchovy jsou způsoby a postupy, jaké vychovatel používá při záměrném ovlivňování prosociálního chování, hodnot, postojů, vlastností vychovávaného.

- *Názorného působení: vzory, ideály, příklady*
- *Usměrňování jednání: pochvala, odměna, ocenění, trest, výstraha, požadavky, režim, pravidla, cvičení, dopad důsledků jednání*
- *Metody rozvoje morálního uvažování: vysvětlování, objasňování, řešení morálních dilemat, diskuse a dialog, reflexe zkušeností*
- *Metody podporující sebepoznání: vyjasňování osobních hodnot, projektivní metody*
- *Metody rozvoje sociální a občanské odpovědnosti: demokratizace školní praxe, občanská participace, rozvoj solidarity*
- *Metody slovní (vyprávění, vysvětlování, výklad, přednáška, práce s textem, rozhovor).*
- *Metody názorně-demonstrační (předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž).*
- *Metody dovednostně-praktické, napodobování, manipulování, laborování a experimentální, vytváření dovedností, produkční dovednosti.*
- *Aktivizující metody (metody diskusní, metody problémové, metody situační, metody inscenační, didaktické hry).*

1.1.2 Školní družina

Školní družina je zřízena podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon) a řídí se podle vyhlášky MŠMT č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. Děti navštěvují školní družinu na základě podepsané přihlášky rodiči na začátku školního roku. Děti ve školní družině jsou rozdělené do oddělení. V jednu oddělení je celkem 30 dětí. Počty těchto dětí se však během odpoledne mění, neboť děti odcházejí na různé kroužky a rodiče si je vyzvedávají v různé časy. Počet oddělení je stanoven ředitelem školy na začátku školního roku, a to podle počtu přihlášených žáků. Školní družina vyplňuje žákům volný čas před začátkem vyučování, po skončení vyučování popřípadě po skončení kroužků před odchodem domů. Ve školní družině probíhá program vedoucí k odpočinku, regeneraci po výuce, ale i pohybovým

aktivitám vedoucím k zábavě a zájmové činnosti. Ve školní družině mají žáky na starosti vychovatelky, které pro ně zajišťují nejen atraktivní program, ale zároveň za ně přejímají odpovědnost a vytvářejí pro ně bezpečné prostředí do chvíle, než si děti vyzvednou jejich rodiče.

Každá školní družina musí při tvorbě programu vycházet z obecných cílů vzdělávací soustavy, jak formuje školský zákon v § 2, odstavec (2). Pro stanovení cílů školní družina používá stručnější formulaci tak, jak je uváděna v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. (Hájek, 2007, str. 11)

Každá školní družina má svůj režim dne a musí mít vypracovaný školní vzdělávací program. Zpravidla se tento program vyhotovuje každý rok před zahájením školní docházky a je veřejně dostupný na webu školy. V této kapitole uvádím podobu ŠVP ŠD konkrétní základní školy – ZŠ a MŠ Lomnice nad Lužnicí.

Školní vzdělávací program musí obsahovat:
<p>1) Identifikační údaje o školní družině</p> <ul style="list-style-type: none"> • Název školy, adresa, IČO, web., ředitel školy s kontakty, jména vychovatelek ŠD s kontakty, název a adresa zřizovatele školy.
<p>2) Charakteristika školní družiny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obecný popis hlavních cílů školní družiny, náplň práce vychovatelek.
<p>3) Konkrétní cíle vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výčet konkrétních cílů ŠD.
<p>4) Délka a časový plán vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznámení s ročním plánem školní družiny.
<p>5) Formy vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pravidelné, příležitostné, spontánní.

<p>6) Obsah vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výchovně vzdělávací činnost školní družiny navazuje na ŠVP ZV a uskutečňuje se podle zpracovaného celoročního plánu. • Obsah vzdělávání musí obsahovat výčet konkrétních témat a aktivit, které se ve školní družině uskutečňují v rámci celého roku.
<p>7) Popis materiálních podmínek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prostory, ve kterých se činnosti školní družiny uskutečňují, vybavení (nábytek, hračky, výzdoba prostor, ...).
<p>8) Personální podmínky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jména a kvalifikace vychovatelek ve školní družině.
<p>9) Ekonomické podmínky</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informace o poplatcích školní družiny.
<p>10) Podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prostředí a vybavení užívaných prostorů musí odpovídat platným hygienickým a zdravotním normám a mělo by nabízet vhodnou strukturu činnosti.
<p>11) Podmínky přijímání, průběhu a ukončování vzdělávání</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritéria přijetí žáka do školní družiny a jeho věk, podmínky přijetí, nejvyšší počet účastníků, podmínky odchodu dětí ze ŠD.
<p>12) Podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vychovatelky školní družiny při jednotlivých činnostech musí respektovat individuální i věkové zvláštnosti jednotlivých žáků. Jsou také informovány třídními učiteli o potřebách žáků se speciálními vzdělávacími problémy, popřípadě je konzultují se speciálními pedagogy.

Tab. 1 – ŠVP školní družiny ZŠ a MŠ Lomnice nad Lužnicí

1.2 Výchova ve skautingu

Mezinárodní skauting je definován jako „dobrovolné, nepolitické výchovné hnutí pro mladé lidi, přístupné všem bez ohledu na původ, rasu či náboženství, v souladu s cílem, principy a metodou, jak byly formulovány jeho zakladatelem. (Břicháček, 1998, str. 8)

Skautské hnutí si velmi zakládá na tom, že stále vychází z jeho původních myšlenek, které poprvé začal šířit Robert Baden Powel již v roce 1907 v Anglii. Idea skautingu zůstává stále postavená na třech základních principech. Změnily se jen metody, jakými myšlenkové základy předat dětem, neboť skauting reaguje na aktuální dobu a snaží se co nejvíce přiblížit potřebám a zájmům dnešních dětí.

Myšlenkové základy skautingu

Myšlenkové základy skautingu vychází ze Stanov WOSM, které sjednocuje celé skautské hnutí napříč celým světem. Podle těchto stanov je posláním skautského hnutí přispět k rozvoji mladých lidí tak, aby dosáhli co největšího rozvoje své osobnosti po stránce fyzické, intelektuální, emocionální, sociální a duchovní a stali se odpovědnými občany a platnými členy místních společenství, svých zemí i světa jako celku. Z definice skautského hnutí a jeho poslání vidíme, že podstatou skautingu je všestranný rozvoj osobnosti mladých lidí, který je založen na dobrovolnosti a co největší míře tolerance. (Praha: Junák - český skaut, 2016, str. 18)

Tři základní principy skautingu

Podle Tomáše Vítka (2016) se třemi základními pilíři skautingu rozumí odpovědnost vůči Bohu, odpovědnost vůči ostatním a odpovědnost vůči sobě.

Prvním pilířem se rozumí Odpovědnost vůči Bohu, tedy vůči vyšším hodnotám. Cesta k nim může vést prostřednictvím přihlášení se k nějaké víře, jak i název pilíře napovídá. Ale není to nutné. Bohem se v tomto případě rozumí jakákoliv vyšší hodnota, která člověka motivuje k lepšímu bytí a která vede k utváření hodnot. Pro skauty nemusí být nejvyšší hodnotou přímo Bůh, ale je tím pravda a láska. Pravdou se rozumí žít život v pravdomluvnosti, dodržovat pravidla, dokázat přijmout kritiku či jinou zpětnou vazbu a adekvátně na ni reagovat, dokázat být upřímní i v nepříznivých podmínkách. Láska je

chápana jako velmi hluboký a pozitivní vztah k lidem, zvířatům, vlasti, pomoc bližním a potřebným. Nejedná se tedy pouze o partnerství, ale obecně o pozitivním a přátelském vztahu ke všemu živému i neživému okolo nás. Naplňovat tyto hodnoty se skauti snaží hlavně tím, že o nich společně hovoří, zamýšlejí se nad nimi a uvědomují si, zda jsou pro ně důležité a do jaké míry. To v člověku vytváří žebříček hodnot, na kterém by rozhodně měly být tyto hodnoty na prvních příčkách. Ale samozřejmě nikdo z nás není dokonalý a cesta k těmto ideálům je dlouhá, pro někoho i celoživotní. Není to psané pravidlo, je to vrcholem skautského poznání.

Druhým pilířem je Odpovědnost vůči ostatním. Znamená to odpovědnost vůči svému okolí a své zemi. Jde o snahu spolupracovat a pochopit i názory, postoje a hodnoty ostatních a při nejmenším je respektovat. Skautské hnutí chce učinit svět lepším. Naplňovat princip tohoto pilíře by se mělo začít již v dětském věku v rodině vzájemnou spoluprací a podporou. Samozřejmě sem patří i to, že člověk je platným členem společnosti a tak se řídí platnými zákony a využívá svých občanských práv. Od skautů se však očekává i aktivní přispění k rozvoji společnosti, což činíme zejména tím, že vedeme děti v oddílech a družinách a připravujeme jim skautský program.

Třetím principem je Odpovědnost vůči sobě. To je podle mě nejdůležitější a zároveň nejnáročnější princip. Málo kdo k němu dojde a málokdo pozná, že ho naplňuje. Tento pilíř znamená odpovědnost za rozvoj v sebe sama, tedy v rozvoji vlastní osobnosti. Pouze ten, kdo se sám rozvíjí, může rozvíjet druhé. A tím, že rozvíjíme druhé, zároveň formujeme i sami sebe a získáváme nové zkušenosti a poznatky, které formují naši osobnost. A ve chvíli, kdy se sami rozvíjíme, naplňujeme princip odpovědnosti vůči Bohu. Tím se propojují všechny tři pilíře do jednoho celku. Naplňovat princip odpovědnosti vůči sobě můžeme mnoha různými způsoby, neboť je potřeba se rozvíjet po stránce dovednostní, znalostní, sociální, fyzické i duchovní. Všechny tyto složky osobnosti můžeme rozvíjet pomocí vzdělávání, získávání nových zkušeností a v neposlední řadě i z poučení se ze svých chyb a pracování na svých slabých stránkách osobnosti. Nikdo není dobrý nebo špatný a každý má šanci na svém nitru pracovat a být tím, čím chce být.

Skauting je dnes již celosvětové hnutí, které usiluje o rozvoj a sebevýchovu nejen dětí, ale i dospělých. O teorii skautingu existuje celá řada knih, ale podle mě skutečný význam lze pochopit pouze zažitím skautského života. Hlavním posláním a cílem skautingu je vychovat z dětí čestného člověka, který pochopí důležitost plnění principů skautingu a dokáže podle nich žít. K tomuto poznání však člověk procházející skautskou výchovou přijde velmi přirozeně. Základem skautské výchovy je totiž učení hrou a zážitkem. Člověk vychovávaný skautskou výchovou se stává velmi užitečným jedincem pro společnost, pro přírodu a hlavně získá kvalitní hodnotu ve vlastním seberozvoji. Skauting je výchova směřující k celoživotnímu hledání dobra a lásky.

Věkové kategorie

Skautské středisko se rozděluje nejen podle věkových kategorií, ale zároveň na chlapce a dívky. V tom se skautské hnutí liší oproti jiným volnočasovým zařízením. Je to z toho důvodu, že dívky i chlapci mladšího školního věku mají odlišné zájmy a rozhodně vyžadují jinou dynamiku programu. Chlapci a dívky mladšího školního věku mají rádi odlišná témata a jiné zájmy, proto je vhodné mít program oddělený.

Nejmladší věkovou kategorií skautské organizace jsou Benjamínci. To jsou chlapci a dívky ve věku 5-7 let. Tato věková kategorie se ke skautování přidala teprve před pár lety z důvodu velkého zájmu dětí v předškolním věku. Ve většině středisek jsou Benjamínci součástí oddílů vlčat či světlušek, ale přesto mají samostatný program vhodný pro jejich věkovou kategorii. Další kategorií jsou vlci (chlapci), světlušky (dívky), žabičky (vodní skauti). Jedná se o děti ve věku 8-10 let, tedy většinou děti na prvním stupni základní školy. Další věkovou kategorií jsou skautky (dívky) a skauti (chlapci). To jsou žáci druhého stupně základní školy ve věku 11-14 let. Z těch se od 15 let stanou roveři (chlapci) a rangers (dívky), kteří se již scházejí společně a skautský program si již vytvářejí sami. Hledají vlastní cestu životem, jezdí na různé skautské srazy a kurzy a samozřejmě se aktivně věnují buď vedení oddílu, nebo pomoci s přípravou ročních akcí ve středisku. Skauti starší 25 let se nazývají tzv. oldskauti. Tito členové se již nescházejí na pravidelných schůzkách, ale mohou přispět k vytvoření kolektivu roverů a rangers a pomáhat ve skautské činnosti střediska. (Skautská křižovatka, Junák-český skaut, z. s., 2022)

1.2.1 Skautské výchovné metody

Skautská výchovná metoda závazně charakterizuje skautskou výchovu. Vychází ze zásad stanovených již zakladatelem skautského hnutí, které byly ověřeny více než sto lety praxe i poznatky moderní pedagogiky. Je založena na osmi základních prvcích, které dohromady tvoří vnitřně provázaný, nedělitelný systém. Jestliže v našich oddílech chceme dělat skutečný skauting, měli bychom skautské výchovné metodě dobře porozumět a v každodenní skautské činnosti cíleně pracovat se všemi jejími prvky. Pouze ve svém celku pomáhá účinně naplňovat poslání skautingu. (Skautská křižovatka, Junák-český skaut, z. s., 2022)

Všech 8 skautských metod spolu souvisí a každá z nich je pro skautskou výchovu stejně důležitá. Každý, kdo se skautské výchově aktivně věnuje a pracuje v oddíle, musí tyto metody umět nejen pojmenovat, ale velmi podrobně jim rozumět a dokázat je využívat v oddíle. Mezi tyto metody patří skautský slib a zákon, příroda, učení se zkušeností, družina, symbolický rámec, zapojení se do společnosti, program osobního růstu, dospělí průvodci. Těmto 8 metodám se podrobněji věnuji níže.

1) Skautský slib a zákon

Skautský slib je osobní dobrovolný závazek k dodržování skautského zákona, souboru sdílených hodnot, které jsou základem všeho, co skaut dělá, čím je a čím chce být. Složením skautského slibu se skaut hlásí k hodnotám, stejně jako ke společenství, se kterým tyto hodnoty sdílí. Činí tím vědomé a dobrovolné rozhodnutí přijmout skautský zákon a zavazuje se, že bude konat “jak dovede nejlépe”, a že tak přijímá zodpovědnost za svůj vlastní osobní rozvoj. Složení skautského slibu je prvním symbolickým krokem v procesu sebevzdělávání. (Skautská křižovatka, Junák-český skaut, z. s., 2022)

Skautský slib je vnímán jako zásadní skautský pilíř. Mezi skauty je obecně známo, že kdo na kroji nosí odznak skautského slibu, je dobrý člověk vnímající důležitost skautského zákona. Není to jen odznak na kroji, ale je to skautské vyznamenání, které vypovídá o tom, že již člověk ví, jakou cestou chce svůj život směřovat a zkrátka jaké uznává hodnoty.

Skautský slib má dvě základní úrovně. První úrovní je slib vlčat a světlušek a druhou slib skautek a skautů. Zásadní rozdíl mezi těmito sliby je v tom, že ve znění slibu vlčat a světlušek je velmi podstatné slovní spojení „Budu se snažit.“ Je to z toho důvodu, že světlušky a vlci jsou děti ve věku do 12 let a děti v takovém věku přece ještě nemohou objektivně slíbit, že budou zachovávat zákon a hledat nejvyšší pravdu a lásku. Děti v tomto věku ještě nejsou vývojově dospělí a nedokážou jednoznačně o svých hodnotách uvažovat a své chování hodnotit. Avšak složením slibu se zavazují k tomu, že skautský zákon znají, že mu rozumí a že se budou snažit dodržovat jeho body. O tom, zda si dítě může složit slib, rozhoduje jeho skautská vedoucí na základě vlastního úsudku. Tento odznak světlušky a vlci mohou pyšně nosit na svém skautském kroji až do dovršení 12 let věku. Poté přestoupí do oddílu skautek a skautů. Tehdy se již odznak na kroji nenosí, ale zůstává dětem na památku.

Druhou úrovní je slib skautů a skautek. Ten je pro skauty mnohem důležitější, neboť jeho složením se k dodržování skautského zákona člověk zavazuje na celý život. K jeho složení proto dochází teprve tehdy, je-li skaut opravdu přesvědčený o tom, že chce žít podle skautského zákona a hledat vždy nejvyšší pravdu a lásku tak, jak to slib ukládá.

Ke skládání skautského slibu neodmyslitelně patří slavnostní oheň. U slavnostního ohně se sejdou vedoucí střediska, vedoucí oddílu a všichni jeho členové, kteří již skautský slib mají. Při skládání slibu jsou přítomni symboly, které znázorňují skautské hodnoty. Je to státní vlajka, bible (pouze pro věřící skauty), kniha Základy junáctví. Po složení skautského slibu následuje okamžik samoty, kdy skládající zůstává u slavnostního ohně úplně sám a má k dispozici několik duchovních otázek týkajících se skautské výchovy, na které se snaží hledat odpovědi sami v sobě. Vyjma odznaku a zážitku si skaut skládající slib odnese i uhlík ze slavnostního ohně a do knihy Základy junáctví se může na libovolné straně zvěčnit svým podpisem.

Skautský zákon patří mezi základní prostředky skautské výchovy. Vycházejí z myšlenkových základů skautingu, ale jsou pro děti uchopitelné a srozumitelné. Skautský zákon je znám už nejmladším členům skautského oddílu, avšak je přizpůsobený věku tak,

aby byl splnitelný. Přesné znění skautského zákona je obsažený v mnoha publikacích (např. Skautskou stezkou, 2001, Skauting 1995 aj.).

Benjamínci (tzn. děti 5 – 7 let) mají ve skautském zákoně pouze tři body a to takové, které jsou pro ně snadno splnitelné a hlavně kterým dobře rozumí s ohledem na jejich věk.

Zákon benjamínků:

- 1) Jsme veselí a usmíváme se.*
- 2) Hrajeme si s kamarády a dělíme se s nimi.*
- 3) Posloucháme rodiče, učitele a vedoucí.*

Další věkovou kategorií skautského systému jsou vlčata a světlušky. Jsou to chlapci a dívky ve věku 7 – 12 let. Mají ve skautském zákoně celkem 5 bodů. Se skautským zákonem vlčat a světlušek se pracuje v oddíle velmi často tak, aby děti všem bodům porozuměly a velmi brzy vnímaly důležitost jejich dodržování.

Zákon světlušek (vlčat):

- 1) Světluška (vlče) mluví pravdu.*
- 2) Světluška (vlče) dodržuje pravidla.*
- 3) Světluška (vlče) pomáhá druhým.*
- 4) Světluška (vlče) překonává sama sebe.*
- 5) Světluška (vlče) pečuje o sebe a své okolí.*

Poslední věkovou kategorií, která má svůj zákon je oddíl skautek a skautů. Do této kategorie patří děti ve věku 12 – 15 let a jejich zákon je rozšířen o dalších pět bodů.

Zákon skautek a skautů:

- 1) Skaut je pravdomluvný.*
- 2) Skaut je věrný a oddaný.*
- 3) Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.*
- 4) Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.*
- 5) Skaut je zdvořilý.*

- 6) *Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.*
- 7) *Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.*
- 8) *Skaut je veselý myslí.*
- 9) *Skaut je hospodárny.*
- 10) *Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.*

Skautský zákon představuje pro všechny skauty hodnoty, které by měl mít podle mého názoru každý člověk, nikoli jen skaut. Jsou to hodnoty, které vedou mladé lidi k tomu, aby z nich vyrostli slušní lidé, prospěšní pro svou vlast a hlavně s cílem vykonávat dobro. Skautský zákon nejsou pro skauty jen psaná pravidla, které jim visí v klubovně. Skautští vedoucí se zákonem pracují a vytvářejí hry, ve kterých se děti se skautským zákonem pravidelně setkávají pomocí zážitkového programu tak, aby děti snadno pochopily, v čem spočívá přínos dodržování skautského zákona v běžném životě a učily se podle něho řídit.

2) Příroda

Skauting vytváří příležitost k učení se venku, v přírodě. Děti se učí poznávat jednotlivé přírodniny, rostliny i zvířata, učí se orientovat v přírodě například podle mapy a pravidelným pobytem venku si vytvářejí kladný vztah k přírodě a tím si osvojují ohleduplné chování v přírodě a zjišťují, jak mohou přírodu chránit a neublížovat ji.

3) Učení se zkušeností

Skauting přináší dětem možnost vyzkoušet si spoustu dovedností, které se jim hodí do praktického života. Například skautský tábor si velmi zakládá na tom, že děti si vaří každý den samy jídlo na ohni, který umí rozdělávat, řežou dříví, staví si stany. Zkrátka se aktivně zapojují do celého chodu tábora a učí se sebeobsluže. Učení se činností je pro zapamatování mnohem efektivnější, než využívání teoretických instrukcí. Ve skautingu se dosahuje získávání dovedností, znalostí, postojů a hodnot pomocí aktivit, které jsou hravé a zábavné. Děti mají možnost vyzkoušet si spoustu veselých aktivit, díky kterým se učí riskovat a dělat chyby v bezpečném prostředí.

4) Družina (družinový systém)

Skauting klade důraz nejen na výchovu všestranně rozvinutého člověka, klade důraz i na jeho roli sociální, na schopnost být platným a odpovědným členem společnosti. I proto se skautská výchova odehrává především v malé, přirozené skupině vrstevníků, která představuje pro mladého člověka citové zázemí stejně jako výzvu jeho rozvíjícím se sociálním dovednostem a umožňuje lépe odhalit jeho silné stránky a uplatnit je ve prospěch celku. (Stanovy junáka)

Na družinovém systému fungují všechny skautské oddíly. Skautská družina je skupina 4-6 dětí, které mají svého rádce (zpravidla nejstarší člen družiny). Tato skupina je neměnná po celý skautský rok. Členové v družině jsou sestaveni tak, aby každý člen byl pro družinu přínosem a aby každý měl možnost se projevit a rozvíjet. Každá družina má svůj název a pokřik, který je spojuje a motivuje při soutěžích mezi družinami. Většina skautských programů probíhá právě v těchto družinách. Děti se tak učí vzájemně spolupracovat a starat se jeden o druhého. Vedoucí každé družiny se pravidelně schází a komunikuje s vedoucím oddílu a veškeré důležité informace poté předává všem členům své družiny. Dále se rádce družiny stará o docházku svých členů a připravuje program družinových schůzek. Na svého rádce se členové družiny mohou obracet i při plnění různých skautských zkoušek, nováčkovské zkoušky či stupňů zdatnosti a samozřejmě také při jakýchkoli nesnázích. Družina má i podrádce, který pomáhá rádcovi s přípravou programu družinových schůzek a zastupuje rádce v době jeho nepřítomnosti.

5) Symbolický rámec

Symbolický rámec je zásadním prostředkem pro skautskou výchovu. V didaktických postupech výchovy ve školní družině s tímto pojmem nepracujeme, ale v pedagogice volného času se hovoří o motivaci výchovných prostředků. Pokud chceme, aby nám děti rozuměly, je potřeba mluvit s nimi takovým jazykem, kterému rozumí a který je jim blízký. Skautská výchova je na symbolickém rámci v podstatě postavená, protože nejdůležitější podstatou hry pro děti je téma, které je jim blízké. Každé dítě si potřebuje a chce hrát. Hra a fantazie je proto výborným prostředkem pro nastartování dětského přemýšlení, v pedagogice to nazýváme motivací. Symbolický rámec dětem otevírá bránu do velkého dobrodružství, zvědavosti, tvořivosti, díky čemuž se děti rozvíjejí.

6) Zapojení se do společnosti

Skauting vede své členy k dodržování skautského zákona a slibu. Skautský slib a zákon vyjadřují, jak by se měl skaut chovat, aby byl opravdu skautem. Všechny body skautského zákona vychází z hodnot, které jsou společností pozitivně přijímány. Tím skautská výchova přispívá k utváření lepšího světa a rozvíjí dovednosti vedoucí k aktivní a odpovědné roli ve společnosti.

7) Program osobního růstu

Skautská výchova nabízí spoustu možností osobního rozvoje. Jedním z nástrojů je skautská stezka, která je přizpůsobená znalostem a dovednostem věkovým kategoriím, pro které je určena. Stezka určena pro světlušky a vlčata nabízí širokou nabídku aktivit a kompetencí, ze kterých si děti mohou vybírat, které jim jsou nejbližší. Mohou samy vybírat, v čem se zlepší, co se naučí. Tím se každý rozvíjí v oblastech podle svých zájmů. Zároveň plnění stezky není časově omezené, proto každé dítě může na plnění úkolů pracovat podle svého vlastního tempa.

8) Dospělí průvodci - skautský vedoucí

Výchovný optimismus. Děti považujeme v jádru za dobré a vychovatelné. V každém jedinci jsou skryty velké možnosti rozvoje tělesného, duševního i duchovního. Každý se může plně rozvíjet, když k tomu vytvoříme vhodné podmínky v přátelském prostředí. (Břicháček, 1998, str. 26)

Publikace Čekatelská zkouška označuje za důležitou vlastnost správného skautského vedoucího výchovný optimismus. Plně se s názorem této publikace ztotožňuji. Skautské hnutí je nezisková organizace a proto všichni skautští vedoucí svou roli vykonávají dobrovolně, bez finančního ohodnocení a ve svém volném čase. To je základní důvod, proč skauting má smysl a je i u dnešních dětí stále tak oblíbený. Každý skautský vedoucí svou činnost dělá rád, neboť to není jeho povinnost, ale záliba. V tom se skautská výchova jednoznačně liší od jiných volnočasových organizací.

Základní vlastností, kterou by měl každý skautský vedoucí mít, je empatie neboli porozumění a vcítění se do duševního života dětí. Pokud vedoucí pochopí, jak se dítě cítí,

jaké má myšlení a jaké jsou jeho zájmy a potřeby, může na tyto faktory reagovat při tvorbě programu, který je pak pro děti velmi atraktivní. Další velmi důležitou vlastností je opravdovost. Vedoucí by se měl chovat zcela přirozeně a upřímně. Skautský vedoucí v oddíle je sice také v roli autority, ale neměl by se bát dětem přiblížit i tak, že sám uzná svou chybu a je k dětem upřímný. Zároveň musí každý vedoucí myslet na to, že je pro děti vzorem. Děti potřebují kladné vzory a ochotně je napodobují. Vedoucí by měl být také vřelý a měl by k dětským potřebám přistupovat s úctou. Často se stává, že děti ke svému skautskému vedoucímu mají mnohem větší důvěru, než k rodičům či jiným autoritám. Je potřeba proto s touto důvěrou pracovat citlivě a být pro dítě podporou a přítelem.

Skautským vedoucím se může stát pouze skaut, který úspěšně složí vůdcovské zkoušky. Tyto zkoušky může složit pouze člen střediska starší 18 let, který však dostane pozitivní doporučení od vedoucího střediska. Podmínkou také je předchozí absolvování čekatelských zkoušek, praxe minimálně 1 roku s pomáháním vedení oddílu a absolvováním zdravotnického kurzu.

Být dobrým skautským vedoucím není jednoduché. Nicméně tím, že vedení oddílu předchází absolvování výše uvedených zkoušek, je téměř zaručené, že se skautským vedoucím stane jen ten, kdo je v oblasti pedagogického působení na děti již vzdělaný a zároveň rozumí skautským principům.

Tábory

Tábory jsou pro skauty vyvrcholením skautského roku. Dost často se táborem uzavírá i celoroční etapová hra. Pro skautské vedoucí je tábor velmi podstatnou částí skautské výchovy, neboť právě tam je dostatek prostoru pro stmelení kolektivu a vytvoření opravdového přátelství a zároveň vzpomínek na celý život.

Skautský tábor se oproti jiným dětským táborům liší zejména v tom, že skautský tábor si děti tvoří samy. Staví si stany z dřevěných podsad, připravují si dřevo na topení, samy si vaří, pomáhají s chodem celého tábora. První tři dny tábora jsou věnované stavbě stanů a přípravě tábořiště tak, aby se tábor mohl oficiálně zahájit. Zahájení tábora začíná zpravidla třetí táborový den zapálením slavnostního táborového ohně. Po tomto zahájení začne táborová hra a to většinou již první noc po zapálení slavnostního ohně.

Táborový den má svůj řád. Začíná budíčkem na flétnu. Poté následuje ranní rozcvička a hygiena. Družina, která má službu v kuchyni je z rozcvičky omluvena, neboť připravuje snídani pro celý tábor. Po společné snídani následuje nástup v krojích. Na stožár se vztyčí státní vlajka a zpívá se skautská hymna. Na nástupu vždy vedoucí tábora seznámí táborníky s organizací celého dne, včetně předpovědi počasí. Po nástupu následuje bodování úklidu ve stanech a pak má již každý oddíl svůj zážitkový program. Dopolední i odpolední program může být různorodý. Zkoumání okolní krajiny, stopovací hry v lese, rukodělné činnosti, tábornické dovednosti, pomoc s chodem tábora. Všechny tyto činnosti vedou k rozvoji osobnosti členů, poznávání sama sebe, naslouchání, učení se spolupráce a vnímání druhých, pochopení skautování.

Vyvrcholení táborové hry bývá před posledním dnem tábora. Tábor je ukončen opět zapálením slavnostního ohně, u kterého jsou již přítomni i rodiče všech dětí. U ohně společně zhodnotíme tábor. Také se vedoucí s dětmi rozloučí, neboť probíhají letní prázdniny a skautská činnost bude opět zahájena až začátkem září.

Výpravy

Skautské oddíly se setkávají jednou za týden na dvě hodiny. To je poměrně málo času na naplňování skautských idejí a získávání zážitků. Proto jsou důležitou součástí skautského setkávání výpravy. Probíhají zpravidla jednou za měsíc o víkendu a mohou být buď celodenní, nebo i víkendové, popř. několikadenní. Na výpravu se chodí zpravidla do přírody. Děti se učí orientovat v terénu podle mapy s buzolou. Na výpravě si děti samy vaří oběd na ohni v kotlíku. Na výpravách si děti vytvářejí kladný vztah k přírodě a zažívají nezapomenutelná dobrodružství.

1.3 Porovnání ŠVP ŠD a skautské výchovy

Jeden z hlavních rozdílů mezi školní družinou a skautingem je jeho dobrovolnost. Děti ve školní družině jsou především proto, aby jejich rodiče mohli být v práci. Samozřejmě školní družina má své vzdělávací cíle, ale prioritní důvod docházky dětí je zcela praktický, zatímco skauting je volnočasový kroužek, který probíhá zpravidla jednou týdně v pozdějších odpoledních hodinách. Další velký rozdíl spočívá v tom, že ve skautském oddíle jsou stále stejné děti. Jsou přihlášeny na základě vyplněné přihlášky na začátku školního roku, ale během programu nikam neodchází, tudíž je ta skupina dětí neměnná.

Dalším velkým rozdílem je prostředí, ve kterém se výchova uskutečňuje. Školní družina dost často bývá součástí školy. V některých případech dokonce probíhá ve školní učebně. Takové prostředí je velmi podobné tomu školnímu, čili prostředí z doby vyučování a už jen to na děti může působit tak, že jsou vlastně ve škole a musí se učit. Skautský oddíl má svou klubovnu, ve které se děti scházejí. Mají tam vlastní prostředí, své nástěnky se svými obrázky, výsledky z různých her a soutěží apod. Je to pro ně velmi příjemné prostředí.

Skauting je nezisková organizace a vychází samozřejmě z určité metodiky, jakým způsobem výchovu uskutečnit, ale není nutné vypracovat žádný roční plán, který by se někde zveřejňoval. Příprava ročního programu probíhá tak, že si vedoucí stanoví hlavní cíl, kterého chce během roku s dětmi dosáhnout. Ke stanovenému cíli si poté vymyslí vhodný symbolický rámec a hlavně jeho vývoj. To znamená, co se ve hře stane, jak bude program zahájen, kdy a čím vyvrcholí a jak bude ukončen. Zkrátka při tvorbě skautského programu není důležité mít připravené všechny aktivity na celý rok, ale je podstatné vědět, co chceme děti naučit a jakou metodou cíle chceme dosáhnout tak, aby to bylo pro děti co možná nejatraktivnější a zážitkové. Program ve školní družině má podobný cíl, ale vychází ze školního vzdělávacího programu, který vyhotovuje vychovatelka ve školní družině, musí být vyhotoven podle RVP ŠD, zhotovuje se vždy na jeden rok a měl by být dostupný na webu školy.

Školní družina a skautská výchova mají jednu věc naprosto totožnou. Jedná se o fakt, že pokud pracuje ve školní družině vychovatelka, která má svou práci ráda a nechce

děti jen hlídat, může být i program ve školní družině smysluplný a pro děti atraktivní. A stejně to platí i o skautské výchově. Bohužel jsou i tací vedoucí, kteří sice vedou oddíl pravidelně a je na ně spolehnouti, ale program není příliš dobře zpracovaný a tak si vedoucí s dětmi na schůzky chodí spíše jen hrát. Bohužel skauting je nezisková organizace a všichni vedoucí svou činnosti dělají dobrovolně a zcela zdarma. A právě proto, že je skautské fungování založené na dobrovolnosti jak ze stran dětí, tak ze stran vedoucích, dost často to bývá obrovským handicapem pro celý oddíl.

Skautská výchova a program ve školní družině mají podobné obecné výchovné cíle. Při tvorbě projektu Panda – matka přírody jsem se soustředila na 7 obecných výchovných cílů vycházející ze vzdělávací soustavy podle školského zákona § 2, odstavec (2). (Hájek, 2007, str. 11)

Obecné cíle školní družiny	Skautské výchovné cíle
Rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.	„Kdo jsem“ - rozvíjení a prohlubování vlastního sebepoznání a duchovní život.
Získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání.	„Kdo jsem“ – cílené rozvíjení v různých schopnostech (rozumových, emočních, apod.)

Pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost.	„Svět okolo nás“ – být aktivním občanem v demokratickém společenství. Uvědomění si propojenost světa a svou roli v něm.
Pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti.	„Můj domov“ – umět skautky žít ve skupině neskautských členů.
Utváření vědomí národní státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.	„Svět okolo nás“ – oceňovat rozmanitost a vnímání jí jako příležitost (odlišné zvyky, názory, zájmy).
Poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku.	„Svět okolo nás“ – uvědomění si propojenosti světa a své role v něm.
Získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.	„Příroda kolem nás“ – uvědomění si hodnoty přírody, rozvíjení a kultivace svého vztahu k přírodě.

Tab. 2 – porovnání ŠVP ŠD a skautské výchovy.

Obecné výchovné cíle jsou rozpracované podrobněji v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní školy (dále RVP ZV), např. v tzv. průřezových tématech.

V praktické části bakalářské práce se zaměřím zejména na poslední uvedený cíl, který jsem v tabulce vyznačila tučně. Tento obecný cíl vzdělávací soustavy můžeme najít i v RVP ZV v průřezovém tématu s názvem Environmentální výchova z oblasti postojů a hodnot.

Konkrétně jsou cíle Environmentální výchovy zařazeny na začátek praktické části, protože jsou podkladem pro vytvoření projektu.

2 Praktická část

2.1 Cíl práce

Cílem práce je navrhnout a ověřit výchovný projekt pro školní družinu, kde bude propojena skautská idea s výchovou ve školní družině. Program pracuje s detailní přípravou jednotlivých aktivit sloužící jako materiál pro vychovatelky ve školních družinách, skautské vedoucí, či pedagogy ve volnočasových zařízeních.

Cíl projektu pro školní družinu a jeho symbolický rámeček

Konkrétní cíl tohoto projektu vychází z obecných cílů vzdělávací soustavy pro výchovu ve školní družině. V projektu se zaměřují zejména na cíl „Získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.“ V RVP pro základní vzdělávání je toto téma spojené s Environmentální výchovou.

V praktické části bakalářské práce budu naplňovat tyto konkrétní cíle z průřezového tématu v oblasti postojů a hodnot:

- *přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty*
- *vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů*
- *vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti*
- *podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu prostředí*
- *přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí*
- *vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí*
- *vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví (RVP ZV, str. 143)*

. Pro svůj program ve školní družině jsem zvolila symbolický rámeček „Panda - matka přírody“. Tento symbolický rámeček je důležitý pro to, aby dětem dobře evokoval důležitost chránit naši přírodu. Děti si vyzkouší konkrétní aktivity vedoucí k ochraně životního prostředí. Mimo jiného budou děti pomocí programu upevňovat přátelské vztahy mezi sebou a spolupracovat v heterogenních skupinách.

V úvodu projektu se děti seznámí s postavou Pandy (vychovatelka v kostýmu), která se s nimi bude pravidelně ve školní družině potkávat a bude jejich průvodkyní po celou dobu projektu. Naučí se s nimi vše o přírodě a o nutnosti její ochrany. V závěru celého programu s pomocí Pandy děti najdou cestu k matce přírody, řeknou jí, co vše se o přírodě naučily a složí jí slib, že budou přírodu vždy ochraňovat. Matka přírody děti odmění.

Charakteristika skupiny dětí v školní družině, podmínky projektu

Charakteristika cílové skupiny je velmi důležitá z toho důvodu, aby program byl cílený na konkrétní potřeby této skupiny. Tím může být pro děti program zajímavý a zároveň efektivní.

Ve školní družině je celkem 30 dětí (jedno oddělení) od 1. do 5. třídy ZŠ. Nejvíce dětí je z nižších ročníků, zejména první a druhé třídy. Z páté třídy do školní družiny chodí pouze 2 děti. Děti během odpoledne odcházejí na různé kroužky, proto se programu účastní vždy cca 15 dětí. Školní družinu navštěvuje chlapec z druhé třídy, který má podpůrná opatření. Pochází z dětského domova a na naší škole je prvním rokem. Při tvorbě programu je pro mě tento faktor velmi zásadní, protože je potřeba chlapce přirozeně začlenit do kolektivu a zajistit pozitivní klima celé družinové skupiny. Také do školní družiny denně dochází dívka z první třídy, která pochází z Ukrajiny. Český jazyk se učí již druhým rokem, stále však potřebuje velkou podporu.

Děti v družině se již velmi dobře znají a mají mezi sebou velmi pozitivní vztahy. Přesto se začínají utvářet různé skupiny a bohužel některé děti mají velké problémy se začleněním. Svůj program proto zaměřuji na vzájemnou spolupráci, budování přátelství a nutnost komunikace i v promíchaných skupinách.

2.2 Návrh projektu Panda – matka přírody a jeho ověření v praxi

V následujících podkapitolách uvádím podrobnou přípravu jednotlivých setkání v projektu. Projekt je rozdělen do devíti setkání. Každá podkapitola je doplněna o sebereflexi vychovatele, která přináší výstupy ověřování projektu.

2.2.1 První setkání s Pandou

Cíl programu:

- Děti prezentují informace před skupinou dětí.
- Děti reagují na své kamarády a přijímají od nich důležité informace.
- Děti přijmou, identifikují a hodnotí pravidla.
- Děti vysvětlí pojem „ochrana přírody“.
- Děti spolupracují na tvorbě plakátu se získanými informacemi o Pandě.
- Děti si zpřesňují dovednost manipulace s buzolou a orientace v mapě.

Symbolický rámec:

Úvodem do této hry je scénka s vodní vílou. Děti v družině při vycházce potkají u studánky plačící vodní vílu, která jim řekne, že je voda nemocná. Popíše jim, že je velmi znečištěná a trpí tím spousta živočichů i rostlin. Rady si ví pouze matka přírody. Víla neví, kde matku přírody hledat, ale ví, že za ní může jen ten, kdo ví všechno o Pandě, neboť Panda je zvíře symbolizující ochranu přírody.

Děti ve školní družině získaly spoustu zajímavých informací o Pandě. Ve skupinách vytvořily plakát, na který zachytily veškeré získané poznatky včetně kresby Pandy. Děti se setkají s vodní vílou, která je za vytvořené plakáty velmi pochválí. Předá jim informaci o tom, že jednou za 100 let se Panda objeví v naší přírodě. Předá dětem mapu a informace, jak mají pandu najít.

Použité metody:

- Metoda rozvoje morálního uvažování – vysvětlování pojmu „ochrana přírody“.
- Diskuse o správnosti získaných informací.
- Prezentace vytvořeného plakátu s informacemi o Pandě.
- Dovednostně-praktická – manipulování s buzolou.

Zadání:

Děti se rozdělí do 4 skupin. První skupina dostane mapu s informacemi, jak s mapou pracovat podle legendy. Druhá skupina dostane buzolu a informace o tom, jak s ní zacházet. Třetí skupina dostane informace o tom, jak poznat světové strany bez použití kompasu a poslední skupina dostane mapu okolí, ve které jsou křížky označená místa, která mají děti najít.

Děti dostanou 20 minut na to, aby splnily úkoly, které dostaly. Poté každá skupina představí ostatním, co bylo jejich úkolem a jak si s tím poradily. Na konci tohoto programu by děti měly společně poznat světové strany, najít podle legendy na mapě kostel, zámek, zříceninu a tábor, zkusit si poznat světové strany bez použití kompasu a najít světové strany pomocí buzoly.

Nakonec děti společně vyrazí podle mapy na místa označená na mapě. Najdou tak celkem 6 indicií, které jim prozradí, kde hledat Pandu. Děti se na místo společně vydají a najdou Pandu. Panda je velmi hravá a veselá, mluví jazykem, který je dětem blízký. Chová se velmi dětinsky a je k dětem přátelská. Společně zhodnotí jejich nově získané znalosti a zahraje si s nimi veselou hru. Cestu k matce přírody jim ale prozradit nechce. Nejprve si musí ověřit, že děti nechtějí přírodě škodit a chtějí ji naopak chránit. Panda se s dětmi rozloučila s příslibem, že se s nimi zase setká a jejich záměr si ověří.

Fotografie:

Obr. 1: První setkání s Pandou

Sebereflexe vychovatele:

Při realizaci programu jsem podporovala děti ve skupině ke spolupráci a vzájemnému naslouchání a při závěrečné reflexi jsem se snažila odpovědi získat zejména od mladších dětí. Do úkolu se velmi aktivně zapojovaly i mladší děti, protože byly motivované setkáním s Pandou, na kterou se velmi těšily. Když v závěru programu Panda mluvila o životním prostředí a ochraně přírody, děti jí naslouchaly a souhlasily s důležitostí přírodu chránit. Cíl tohoto programu se mi podařilo naplnit.

2.2.2 Panda v nesnázích

Cíl programu:

- Děti oceňují úspěchy svých kamarádů a snaží se je pochválit.
- Děti vnímají důležitost pomáhat druhým.
- Děti vnímají svou míru trpělivosti při vázání uzlů a shovívavost ke druhým při hledání dvojic pexesa.
- Děti si zpřesňují drobnou motoriku manipulací lanem při vázání lodní smyčky, ambulančního uzlu, liščí smyčky a dračí smyčky.

Symbolický rámec:

Panda za dětmi přijde a bude mít po celém těle zamotaná lana. Řekne dětem, že ji takto zamotali její přátelé, jako velký žert. Ona se však z lan nemůže dostat a tak žádá pomoc od dětí. Děti Pandu vysvobodí. Panda jim poté řekne, že kdyby znala základní uzly, určitě by se dokázala rozvázat. Proto se společně s dětmi uzlovat naučí.

Použité metody:

- Dovednostně-praktická – děti se učily techniky vázání uzlů.
- Aktivizující metoda – problémová – děti řešily krizovou situaci zamotané Pandy.
- Názorně-demonstrační – předvádění a pozorování – starší děti pomáhaly s technikou vázání uzlů mladším.
- Metoda mravní výchovy – děti projevily potřebu zachránit Pandu.

Zadání:

Děti se rozdělí na dvě stejně početné skupiny. Na louce budou rozmístěné kartičky s pexesem uzlů. Z každé skupiny vždy vyběhne jeden člen a otočí dvě kartičky, jako při hře Pexeso. Pokud budou kartičky shodné, získává je skupina. Pokud se liší, musí je člen skupiny otočit zpět a vrátit se ke své družině. Poté vybíhá další člen. Děti ve skupině si mohou navzájem radit a navádět své členy, kde konkrétní uzel hledat. Po spárování všech kartiček s uzly si skupiny své dvojice spočítají.

V další části programu si děti prohlédnou získané obrázky. Pomocí uzlovačky se pokusí základní 4 uzly uvázat. Budou to ambulanční uzel, lodní uzel, liščí smyčka a dračí smyčka. Vychovatelka ve školní družině se snaží děti podporovat a pomáhat jim při vázání uzlů.

V poslední části programu mají děti za úkol vytvořit z uzlovaček co nejdelší provaz tak, že je všechny sváží k sobě pomocí ambulančního uzlu. Děti ve skupině však budou při svazování uzlovaček rozděleni do dvojic a v každé dvojici budou mít svázané ruce k sobě (vždy levou a pravou ruku spojenou v zápěstí). Vítězí družina, která bude mít delší uzlovačku, ale hlavně se hodnotí domlouvání se a spolupráce jednotlivých dvojic.

Fotografie:

Obr. 2: Panda v nesnázích

Sebereflexe vychovatele:

Děti se do programu aktivně zapojovaly, bavilo je, že mohou Pandě pomoci. Panda je po celou dobu programu podporovala, bavila je svými vtipy a motivovala k vítězství. Po skončení programu Panda děti zhodnotila a vyzdvihla konkrétní okamžiky, kdy skupina dobře spolupracovala. Povídala si s dětmi o tom, co se jim dařilo a kdo z jejich skupiny byl důležitým členem. Překvapilo mě, že se mi podařilo přimět děti, aby se vzájemně dokázaly ocenit a zazněly i pochvaly na děti, které se jindy příliš do skupiny nezačleňují.

2.2.3 Panda je zraněná

Cíl programu:

- Děti vysvětlují, jak poskytnout základní první pomoc při konkrétních situacích.
- Děti oceňují potřebu pomoci zraněným.
- Děti si uvědomí, jak snadno může dojít ke zranění, a vysvětlují, jak tomu předcházet.
- Děti imitují techniku obvazování zraněného kotníku.

Symbolický rámec:

Panda dětem bude vyprávět o nebezpečí z lesa. O zvířátkách, která se často zraní i o tom, jak jim je potřeba pomoci. Zeptá se dětí, zda se také někdy zranily a jak to ošetřit. Poté si s nimi zahraje hru. Na konci hry Panda zakopne a zraní si nohu. Děti mají za úkol Pandu správně ošetřit.

Použité metody:

- Názorně-demonstrační - děti sledovaly, jak správně obvázat zraněný kotník a poté se snažily o nápodobu.
- Slovní – rozhovor o správnosti odpovědí z oblasti zdravotní.
- Dovednostně-praktická – děti si vyzkoušely obvázat zraněný kotník.
- Metoda mravní výchovy – děti projevily potřebu ošetřit Pandě zraněný kotník.

Zadání:

Děti se rozdělí do dvou skupin a stoupnou si na začátek trasy. Na konci trasy bude položený jeden obrázek s usměvavým obličejem a jeden s mračícím obličejem. Vždy jeden člen družiny na začátku trasy dostane otázku ze zdravotní. Poté poběží na konec trasy a

vyberou obličej podle toho, jaká je odpověď na otázku. Pokud zvednou správný obličej, dostanou bod. Na konci soutěže si společně zhodnotíme správnost odpovědí.

Otázky:

- Jak ošetříš popáleninu? Skočím do nejbližší řeky.
- Jak ošetříš popáleninu? Zalepím ránu náplastí.
- Je kotník obvázaný správně? (obrázek)
- Jak ošetříš odřené koleno? Pofoukám a obvážu obvazem.
- Jak ošetříš odřené koleno? Ránu vyčistím, vydesinfikuji a přelepím náplastí.
- Jak ošetříš puchýř? Propíchnu ho a zalepím.
- Jak ošetříš puchýř? Nepochichuji, přelepím náplastí.
- Řízl ses do prstu. Jak to ošetříš? Ránu omyji pod vodou, dezinfikuji a dám na ni náplast.
- Říznul ses do prstu. Jak to ošetříš? Začnu prst mačkat.
- Teče ti krev z nosu. Jak to ošetříš? Strčím do nosu kapesník a jdu hrát fotbal.
- Teče ti krev z nosu. Jak to ošetříš? Předkloním se, chladím čelo a zátylek.
- Máš zmrzlé ruce. Co teď? Strčím je do horké vody.
- Máš zmrzlé ruce. Co teď? Chladiš je pod tekoucí vlažnou vodou.
- Panda jedl a začal se dusit. Co uděláš? Začneš ho plácet po zádech.
- Panda jedl a začal se dusit. Co uděláš? Dojíš jeho jídlo.
- Když hoří, zavoláš na číslo 158.
- Když hoří, zavoláš na číslo 150.
- Když potřebuješ zavolat záchrannou službu, voláš na číslo 158.
- Když potřebuješ zavolat na záchrannou službu, voláš na číslo 155.
- Když potřebuješ volat na policii, voláš na 155.
- Když potřebuješ volat na policii, voláš na 158.

Fotografie:

Obr. 3: Společná fotografie s obvázanými kotníky

Sebereflexe vychovatele:

Děti na otázky odpovídaly většinou správně, případně se dokázaly ve skupině domluvit a poradit si. V závěrečné reflexi dostaly obě skupiny sladkou odměnu. Panda si s dětmi sedla do kruhu a probrala s nimi formou rozhovoru odpovědi na všechny otázky. Při tvorbě programu jsem měla obavy, že závěrečné zhodnocení bude pro děti již zdlouhavé a nebudou dostatečně pozorné. Děti mě mile překvapily, neboť mě v kostýmu Pandy trpělivě vnímaly, poslouchaly a pamatovaly si i špatné odpovědi na otázky, čímž se zároveň velmi pobavily. Zároveň, když se Panda zranila, projevíly děti potřebu poskytnout jí první pomoc a podpořit ji. Neustále ji utěšovaly a projevovaly lítost.

2.2.4 Táboření s Pandou

Cíl programu:

- Děti oceňují hodnotu práce druhých.
- Děti projevují potřebu pomoci druhým a potřebu napravit svou chybu.
- Děti spolupracují a komunikují při řešení problému (prostěradlo).
- Děti volí strategii vedoucí k úspěchu.
- Děti si naslouchají, poskytují své nápady a respektují názory druhých.
- Děti dodržují návod při sestavení maket ohnišť z klacíků.
- Děti zpřesňují dovednost rozdělávání ohně.
- Děti porozumí rizikům při rozdělávání ohně a aplikují pravidla bezpečnosti.

Symbolický rámec:

Panda za dětmi přijde velmi smutná, neboť svou nepozorností rozbila práci místních skautů, kteří si postavili makety ohnišť z klacíků. Panda by chtěla ohniště znovu postavit, ale neví, jak mají ohniště vypadat. Poprosí o pomoc děti. Skauti svá ohniště tvořili pomocí návodu, který je potřeba získat. Cesta k návodu je však přes nebezpečnou bažinu.

Použité metody:

- Slovní - povídání o pomáhání druhým a potřebě napravit své chyby.
- Dovednostně-praktická – sestavení maket ohnišť podle návodu.
- Diskusní – povídání o rizicích při rozdělávání ohně.
- Metoda mravní výchovy – děti oceňují hodnotu práce druhých.
- Aktivizující – děti společně vymýšlejí strategii přesouvání se na prostěradle.
- Problémová – řešení problému poškozených maket ohnišť.

Zadání:

Děti se rozdělí na 3 skupiny. Každá skupina dostane prostěradlo. Jejich úkolem je dostat se na konec území, kde je návod ohnišť. Musí se tam však dostat všichni společně a to tak, že budou posouvat prostěradlo, na kterém stojí. Nikdo ze skupiny se nesmí dotknout země, neboť by se utopil v bažině.

Když děti získají svůj návod ohnišť, mohou je z klacíků vytvořit. Jako poděkování Panda dětem předá marshmallow, které si společně opečou – každá skupina se pokusí rozdělat svůj oheň.

Fotografie:

Obr. 4: Opékání marshmallow

Sebereflexe vychovatele:

Nejnáročnější část programu bylo přesouvání se na prostěradle. Ze začátku děti vůbec nebyly schopné pohnout se z místa ani o kousek. Poté začaly velmi aktivně spolupracovat a domlouvat se, kdo se musí kam posunout. Během chvilky všechny skupiny pochopily princip a úkol skvěle zvládly. Když děti vytvořily všechny modely ohnišť, chtěly je zapálit. Děti si to chtěly zkusit a dohadovaly se, kdo oheň rozdělá. Původní plán programu bylo rozdělat jeden oheň a na tom bonbóny opéct společně. Pro velký zájem se zapalováním jsem se rozhodla vytvořit ohniště pro každou skupinu. Samozřejmě si děti ohniště po sobě důkladně uklidily. V závěrečné reflexi s dětmi panda probírala, zda se jim někdy stalo, že někomu něco nepozorností zničily a jak se k té situaci postavily. Děti vyprávěly své zážitky a Panda si s nimi povídala o tom, jak je vhodné tyto situace řešit.

2.2.5 Poznávání přírody s Pandou

Cíl programu:

- Děti pojmenovávají lesní živočichy a analyzují jejich zvuky.
- Děti oceňují ohleduplné chování v lese (ticho).
- Děti aplikují znalost koloběhu života vyjádřený pomocí zvířecích stop.

Symbolický rámec:

Panda dětem řekne, že pokud chtějí za matkou přírody, musí se dozvědět něco o přírodě. Seznámí je proto s přáteli, kteří žijí v lese a je potřeba je chránit. Bude jim vyprávět příběh o lišce, která se toulala lesem a postupně poznávala spoustu zvířat.

Použité metody:

- Vyprávění – Panda vypráví o lišce z lesa.
- Rozhovor – povídání o tom, co liška v lese viděla a slyšela.
- Laborování a experimentování - tvorba vlastního koloběhu života v lese.
- Metoda mravní výchovy – děti se učí chápat důležitost tichého chování v lese.
- Práce s obrazem – život v lese znázorněn na plátně (viz. Obr. 5).

Zadání:

Děti se usadí, udělají si pohodlí a poslouchají Pandy vyprávění. Ta je bude seznamovat s jednotlivými zvířaty v lese. O každém zvířeti jim řekne několik zajímavostí, pustí nahrávku jejich hlasů a ukáže jim jejich stopy a způsob života. Na konci vyprávění děti dostanou pracovní list, na kterém jsou vyznačeny cestičky lesních zvířat pomocí stop. Děti se rozdělí do skupin a každá skupina se pokusí vytvořit vlastní příběh toho, co se v lese děje, pomocí razítek stop. V závěrečné reflexi se děti pokusí převyprávět příběh zvířat ostatních skupin.

Fotografie:

Obr. 5: Poznávání lesních zvířat

Sebereflexe vychovatele:

Rizikem tohoto programu je, že děti nevydrží dlouho v klidu. Proto jsem tento program zvolila ihned po obědě, kdy jsou děti zvyklé na odpočinkové aktivity, společnou četbu knihy apod. Během programu jsem v kostýmu Pandy dělala různé legrace a občas jsem děti zvedla a provedla několik pohybových úkonů. Tímto způsobem děti pozornost udržely a byly pozorné téměř do konce. Závěrečné příběhy byly velmi zajímavé, děti se nebály vytvořit v příběhu několik zápasů mezi zvířaty. Pochopily, že pokud v přírodě nějaké zvíře uloví druhé, je to přirozené. Zároveň mluvily o tom, že tento život v lese mohou negativně ovlivnit svým pohybem v lese a příliš velkým hlukem.

2.2.6 Panda a šetrné chování k životnímu prostředí

Cíl programu:

- Děti vysvětlí rozdíly mezi základními kontejnery na tříděný odpad.
- Děti aplikují postup třídění běžných odpadků.
- Děti přizpůsobí komunikaci potřebám druhého a oceňují empatické chování.
- Děti naslouchají svému kamarádovi a reagují na jeho navigaci.
- Děti oceňují zkušenost důvěry jeden druhému.

Symbolický rámec:

Panda je ráda, že děti nyní už ví, jaká zvířata v lese žijí. Je však znepokojena z toho, jaký nepořádek v lese lidé dělají. Ukáže jim několik fotografií nepořádku v lese. Vysvětlí dětem, proč je důležité třídít odpad a nepohazovat ho v přírodě. Zeptá se dětí, kam ty odpadky dávají. Poté jim řekne, že by se to také ráda naučila a tak společně s dětmi budou třídít odpad.

Použité metody:

- Dovednostně-praktická - děti vytvoří obrázky odpadků, které následně roztřídí do správných kontejnerů.
- Metoda podporující sebepoznání - děti vnímají pouze hlas svého kamaráda a orientují se podle jeho navádění.
- Metoda mravní výchovy - děti vnímají důležitost třídít odpad pro přírodu.

Zadání:

Děti se rozdělí do dvojic. Do každé dvojice dostanou hrneček plný vody a šátek na zavázání očí. Jeden z dvojice je navigátor, druhý má zavázané oči. Navigátor musí svého slepce navigovat trasou plnou překážek až k cíli. Na trase jsou obrázky věcí, které do přírody patří a které nikoliv. Slepce musí polít vodou v hrnečku obrázky věcí, které do přírody nepatří. Hrají všichni najednou, proto musí slepec dobře rozpoznat a vnímat pouze hlas svého navigátora. Na konci trasy každý slepec získá obálku s dalším úkolem.

V druhé části hry se dvojice podívají do obálky. Mají v ní seznam věcí, které mají nakreslit (např. jablko, slupka od banánu, obal od jogurtu, pytlík od brambůrek apod.). Poté utvoříme se všemi kruh. Děti dostanou barevné kontejnery a mají za úkol namalované obrázky roztrdit do správných kontejnerů.

Fotografie:

Obr. 6: Třídění odpadu

Sebereflexe vychovatele:

Děti velmi bavila role Pandy, kdy hra byla postavená na tom, že děti učí třídít odpad pandu, nikoli naopak. Zvolila jsem tuto formu proto, že děti v tomto věku absolvovaly už spoustu programů na téma třídění odpadu. Proto jsem nechtěla vytvářet jeden další. Takto si děti své znalosti zopakovaly a cítily se užitečné, protože vše, co už znají, naučily veselou a zvědavou Pandu. Při závěrečné reflexi programu děti vyjádřily, jak bylo těžké vnímat svého navigátora, když do toho křičeli navigátoři ostatních. Vedlo to k debatě o tom, že pokud je někde velký hluk, nepomůže, když budeme komunikovat ještě více nahlas. Naopak, stane se tím mnohem větší hluk a chaos.

2.2.7 Vyhledávání informací s Pandou

Cíl programu:

- Děti se soustředí při vyhledávání informací.
- Děti si naslouchají při volbě strategie a respektují názory druhých.
- Děti reagují na potřebu podpory mladších členů skupiny a pomáhají jim.

Symbolický rámec:

Panda objevila nové rostliny, které ji velmi zaujaly. Chtěla by vědět, jak se jmenují, ale bohužel neumí hledat v knihách. Poprosí proto děti, aby jí pomohly. Děti se společně s Pandou podívají na to, jak v knize hledat podle rejstříku. Panda má velkou radost a řekne dětem, že má další rostliny i zvířata, která by ráda našla, ale jejich názvy se jí pomíchaly.

Použité metody:

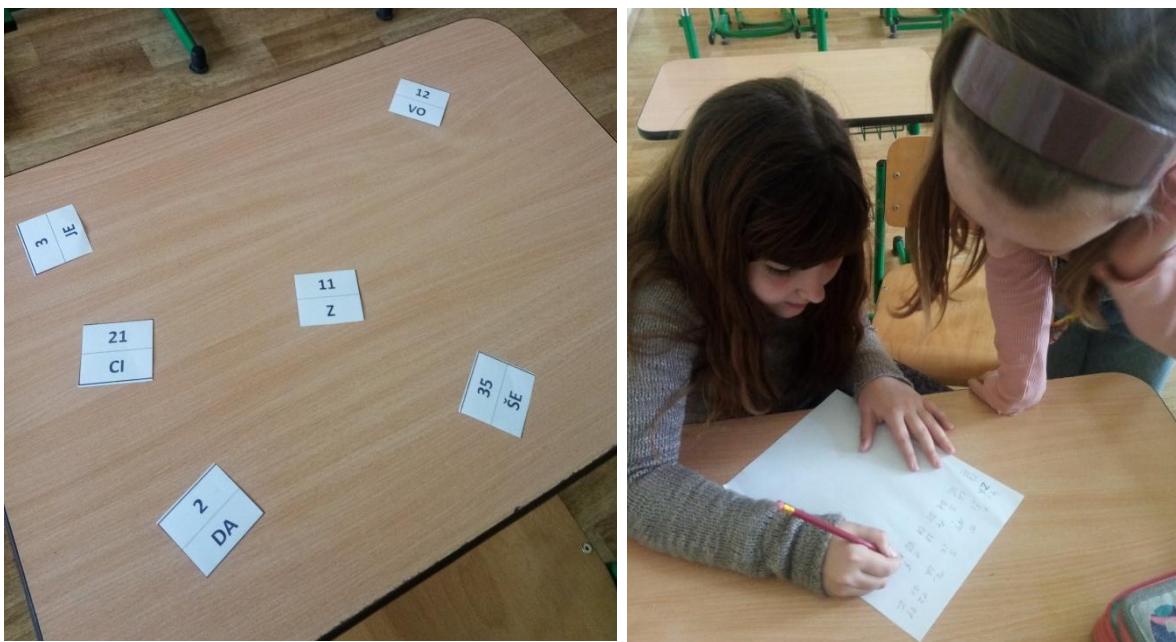
- Slovní – práce s textem - děti vyhledávají informace ve slovníku podle obsahu a rejstříku.
- Názorně-demonstrační - starší děti předvádění vyhledávání ve slovníku mladším, které je pozorují a napodobují.
- Metoda aktivizující - děti vybíhají pro slabiky a skládají z nich dohromady text.

Zadání:

Děti se rozdělí do dvou skupin. Každá skupina potřebuje tužku a papír. Děti budou vybíhat do území, na kterém jsou lístečky s čísly od 1 – 50. Na každém čísle je jedna slabika ze slova. Děti mají za úkol zapsat si všechny slabiky a sestavit z nich slova. Papír a tužka však zůstávají na druhé straně místnosti. Děti proto slabiky na číslech nosí ve své paměti a poté je zapisují. U papíru musí být vždy jeden člen skupiny, který je zapisovatelem. V průběhu hry se může zapisovatel střídat.

Na konci této aktivity děti sestaví ze slabik slova, která poté budou vyhledávat v knihách. Některá slova jsou názvy rostlin a zvířat, jiná jsou cizí slova a je potřeba jejich význam najít ve slovníku.

Fotografie:

Obr. 8: Vyhledávání informací

Sebereflexe vychovatele:

Ze začátku to vypadalo jako velmi náročná aktivita. Děti vypadaly dost zoufale, neboť se nedokázaly dobře domluvit a proto k zapisovateli nosily stále stejné slabiky. Poté přišly na to, že vhodnou strategií je, aby zapisovatel svým členům říkal, jaké číslo mají zjistit. Tím se hledání velmi usnadnilo a během chvíle se dětem podařilo všechny slabiky posbírat. V závěrečné reflexi děti o této strategii mluvily a vyjadřovaly své dojmy a poznatky z celého průběhu aktivity.

Pro některé bylo hledání ve slovníku a v knihách úplně nové. Mladší děti s obsahem neuměly pracovat a nevěděly si tak s úkolem velmi rady. Ostatní členové skupiny jim to vysvětlovali a některá slova tak hledaly několikrát, aby si to zkusit každý. Měla jsem velkou radost z toho, že pro děti nebylo důležité být nutně na prvním místě, ale pomoc mladším členům skupiny a společně se vyhledávání naučit. Velmi jsem je za to ocenila.

2.2.8 Pandy tajná slova

Cíl programu:

- Děti vysvětlí pojem „šifry“.
- Děti rozvíjí logické uvažování kombinačních schopností.
- Děti aplikují své znalosti místní krajiny.
- Děti oceňují hodnoty (láska, víra, naděje) a otevřeně hovoří o těchto hodnotách před ostatními.

Symbolický rámec:

Panda se raduje z hezkého počasí a rozhodla se vzít děti na výlet. Vymyslela, kam děti vezme, ale protože hodně zapomíná, napsala si to na papír. Její papír však našla veverka a z legrace to Pandě zašifrovala. Panda neví, co to znamená a jak to má teď dostat zpátky do lidského písma.

Použité metody:

- Metoda diskusní – děti hovoří o významu slov láska, víra, naděje.
- Metoda mravní výchovy – povídání o hodnotách láska, víra, naděje.
- Metoda dovednostně-praktická – děti luští všechny šifry.
- Práce s textem – při luštění šifer.
- Vytváření dovedností – děti vymyslí vlastní šifry.
- Problémová – reagování na nepřátelské chování veverka.

Zadání:

Vychovatelka v družině dětem a Pandě vysvětlí, co jsou to šifry a k čemu se používají. Ukáže jim několik typů šifer. Společně se je pokusí použít. Každý se naučí zašifrovat své jméno šifrou přesmyčka, pozpátku, mřížka a každé druhé písmeno.

V druhé části hry děti vyluští Pandy papír, na kterém je napsáno, že výlet proběhne na nadějské soustavě. A tak společně vyrazí. Na začátku nadějské soustavy děti dostanou dopis od veverka, ve které se jim směje, že sice její první šifru vyluštily, ale teď jim zašifrovala názvy všech rybníků nadějské soustavy a že to už vyluštít nedokážou.

Děti se rozdělí do skupin a vyluští šifry všech rybníků. Poté půjdeme na procházku kolem všech rybníků nadějské soustavy a budeme si společně vysvětlovat názvy jednotlivých rybníků.

Fotografie:

Obr. 9: Šifry

Sebereflexe vychovatele:

Tento program pro děti byl velmi atraktivní. Děti velmi rády šifrují a snaží se používat tajné písmo. Při luštění názvů rybníků si ověřily své získané znalosti základních typů šifer. Děti všechny šifry vyluštily ve velké rychlosti a bez problémů. Skupiny, které byly hotové rychleji, šifrovaly zprávy pro Pandu a ta se je pokoušela vyluštít.

V závěrečné reflexi děti mluvily o tom, co pro ně znamená slovo láska, co znamená víra a co naděje. Děti měly moc hezké nápady a uměly otevřeně mluvit o své lásce k rodičům i k domácím mazlíčkům. Panda dětem vyprávěla o lásce k přírodě, a protože se blíží konec etapové hry, mluvila s nimi o tom, proč je matka příroda smutná a co pro ni znamená slovo láska, víra a naděje.

2.2.9 Setkání s matkou přírody – rozloučení s Pandou

Cíl programu:

- Děti vyhodnocují, co vše se v projektu naučily.
- Děti vnímají důležitost ochrany přírody.
- Děti naslouchají matce přírody a tím si upevňují kladný vztah k přírodě.
- Děti vytvoří obraz jako dar pro matku přírody.

Symbolický rámec:

Závěrem etapové hry je setkání s matkou přírody. Panda za dětmi přijde a oznámí jim, že k nim již našel důvěru a rád jim matku přírodu představí. Předá jim listinu, na které je napsáno, jak se mohou s matkou přírodou setkat.

Použité metody:

- Metoda mravní výchovy – společné přemýšlení o ochraně přírody.
- Vytváření dovedností – společné vytvoření obrazu.
- Vysvětlovací – matka přírody vysvětluje dětem, čím příroda nejvíce trpí.
- Přednáška – povídání matky přírody o ochraně přírody.
- Diskusní – děti mluví o svých poznatcích o přírodě s matkou přírody.

Zadání:

Informace v listině:

- Matka příroda se objeví jen tomu, kdo zpívá hymnu Země.
- Matka příroda se objeví jen tam, kde plamínek svíček plápolá a kameny kruh tvoří.
- Matka příroda se zjeví pouze tomu, kdo dobré úmysly má a přírodu chránit chce.
- Matka příroda se zjeví pouze tomu, kdo obrázek pandy pro ni má a hrnek vody nabídne ji.
- Matka příroda se objeví jen tehdy, pokud vaše ruce tvoří kruh.
- Matka příroda se zjeví jen tomu, kdo jí dar přinese.

Děti splní všechny podmínky z listiny. Naučí se společně s Pandou zpívat hymnu Země (Chválím tě země má – Zdeněk Svěrák/Jaroslav Uhlíř) a nakreslí obrázek Pandy. Společně se domluví, jaký dar přinesou matce přírodě. Rozhodly se, že pro matku přírodu vytvoří

velký společný obraz, který bude namalovaný barvami přírody (hlínou, listy, květy, apod.). Ještě nezapomenou hrnek vody a mohou s Pandou vyrazit k matce přírody.

Matka přírody dětem vysvětlila, proč se před lidmi už dlouhé roky skrývá. Pomocí obrázků jim vysvětlí, čím příroda a vše živé velmi trpí a jak tomu mohou lidé zabránit. Poté si bude s dětmi povídat o tom, co už o přírodě ví, co vše se s pandou naučily. Nakonec jim poděkuje a vyjádří, že má velkou radost, že potkala tolik mladých a přesto moc hodných lidí. A požádá je o složení slibu ochrany přírody. Děti se musí nejprve dotknout stromu, poté se dotknout vody a nakonec dát ruce k nebi a vždy musí říci „Slibuji, že tě budu vždy chránit.“. Tím složí slib. Matka přírody dětem předá za odměnu pamětní dřevěnou placku, na které je jejich jméno a obrázek Pandy. Dále jim předá truhlu, kterou si mají otevřít, až se vrátí zpátky. Než se s dětmi rozloučí, řekne jim, že Panda byla po celou dobu jejich průvodcem, ale teď musí zůstat s matkou přírody a být průvodcem jiným potřebným. Proto je čas se rozloučit i s ní. Děti se rozloučí s Pandou i s matkou přírody a vrátí se do družiny.

V družině si otevřou tajemnou truhlu, ve které najdou listinu s poděkováním od matky přírody. Dále v truhle je přívěšek na krk, duhová kulička a společná fotka všech dětí s Pandou pro každé dítě.

Sebereflexe vychovatele:

Takto zvolený závěr hry může být pro některé děti velmi emočně náročný. Zejména ve chvíli, kdy matka přírody ukázala dětem obrázky želv zamotaných do plastů. Je potřeba při tomto programu myslet na to, jaké děti ve skupině máme a zda je to pro ně vhodné. Dost jsem nad tím přemýšlela a byla jsem při programu hodně obezřetná, abych děti emočně příliš nerozhodila. Na druhou stranu si myslím, že je to vhodný způsob, jak dětem důležitost ochrany přírody přiblížit. Nakonec praxe ukázala, že nejvíce emočně náročný okamžik byl loučení s Pandou. Děti ji objímaly a některé velmi plakaly.

Otevřít truhlu až v družině byl záměr z toho důvodu, aby po cestě do družiny děti měly pocit, že program ještě úplně neskončil a měly se na co těšit. Záměrně jsem do truhly nedala žádné sladkosti. I to je ve skautském oddíle typické – děti nedostávají jako odměnu sladkosti, ale pamětní listy či nějakou maličkost, která jim zůstane na památku.

Fotografie:

Obr. 10: Setkání s matkou přírodou.

2.3 Shrnutí zkušeností z realizace projektu

Realizovat podobný projekt pro mě není novou zkušeností. Poprvé jsem ho však realizovala ve školní družině. Projekt měl velký úspěch hlavně z toho důvodu, že děti v této konkrétní školní družině jsou velmi tvořivé a zvyklé na různé rukodělné aktivity, ale příliš často nechodily do přírody a nezažívaly motivaci symbolickým rámcem. Roli Pandy si velmi oblíbily, a proto se do veškerých aktivit zapojovaly opravdu aktivně a s nadšením. Oceňuji především paní vychovatelky ve školní družině, které se do realizace projektu také zapojily a pomohly mi.

V projektu jsem se zaměřila na cíl z oblasti environmentální výchovy – získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti ochrany zdraví. Tato oblast nabízí nekonečně mnoho možností programu a jedná se o velmi podstatné a blízké téma jak pro vzdělávání ve školní družině, tak pro skautskou výchovu. Podařilo se mi na děti působit nejen v rovině kognitivních cílů, ale hlavně v těch afektivních. Děti mají spoustu znalostí o ochraně životního prostředí ze školy. Mým cílem ale bylo, aby děti samy pocítily potřebu přírodu chránit a neubližovat ji. Věřím, že tento záměr jsem splnila, neboť děti si vytvořily velmi kladný vztah k postavě Pandy a při rozhovoru s matkou přírody prokázaly, že se o přírodě naučily mnohé a samy chtějí životní prostředí ochraňovat i v budoucnosti. Jsem přesvědčena o tom, že se k podobnému projektu ještě vrátíme a budeme se mu věnovat mnohem podrobněji.

Při realizaci projektu jsem naplňovala řadu cílů. Děti prezentovaly informace před skupinou, vysvětlovaly pojmy týkající se ochrany přírody, spolupracovaly na tvorbě plakátu, oceňovaly hodnoty práce druhých a vzájemné spolupráce a pomoci. Naplnění některých cílů bylo komplikované, protože každý má jinou dovednost a děti ve skupinách byly rozdílného věku. Proto jejich výsledky v soutěžním programu byly velmi nevyrovnané. Každý program byl zakončený reflexí mezi dětmi a hodnocením chování a spolupráce. Největší potíže děti měly s naplňováním cíle prezentování informací před skupinou dětí. Děti byly velmi nervózní a nechtěly se příliš projevovat před kolektivem dětí. Během realizace celého projektu se však většině dětí podařilo s tímto stresem pracovat a v závěrečném setkání s matkou přírody se již zapojovala většina dětí.

Závěr

Cílem práce bylo navrhnout a ověřit výchovný projekt pro školní družinu, kde byla propojena skautská idea s výchovou ve školní družině. Program pracoval s detailní přípravou jednotlivých aktivit sloužící jako materiál pro vychovatelky ve školních družinách i skautské vedoucí, či pedagogy ve volnočasových zařízeních.

Konkrétní cíl tohoto projektu, se kterým jsem pracovala, vychází z obecných cílů vzdělávací soustavy pro výchovu ve školní družině. V projektu jsem se zaměřila cíl „Získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.“ Tento cíl se mi realizací projektu podařilo naplnit.

Skauting má i v dnešní době stále velký potenciál a je pro děti atraktivní. Nabízí jim velká dobrodružství a zároveň je dokáže připravit na praktický život. Zároveň je velkou snahou skautingu vychovat ze svých členů slušné a dobré lidi a tím tvořit svět lepším.

V porovnání ŠVP ŠD se skautskými metodami jsem našla spoustu společných prvků. Například skupinové aktivity, pobyt v přírodě, prostor a čas, kdy se dětem mohou věnovat. Jde jen o to chtít volný čas dětí naplnit smysluplně. Během uskutečněného programu ve školní družině jsem se velmi sblížila s kolegyněmi vychovatelkami a věřím, že jsem je inspirovala. Viděly, že děti na program reagují velmi pozitivně a s nadšením, ačkoli se jedná o program vzdělávací. K získání plné pozornosti dětí stačilo kolem nich běhat v kostýmu veselého pandy.

Protože ve školní družině pracuji jako vychovatelka, domluvily jsme se s kolegyněmi, že prvky skautské výchovy budeme do ŠVP školní družiny zapojovat i nadále a budeme vzájemně spolupracovat a vymýšlet pro děti nové aktivity s použitím symbolického rámce. Mám velkou radost z toho, že uskutečněním tohoto programu ve školní družině jsem vytvořila nejen návod pro další vychovatelky, skautské vedoucí či pedagogy ve volnočasových zařízeních, ale navíc jsem motivovala své kolegyně k aktivnější činnosti a efektivnějšího využití času s dětmi ve školní družině.

Seznam použitých informačních zdrojů

1. BALKOVÁ, Krista. *Náměty pro školní družinu: konkrétní činnosti v 10 tematických projektech*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-064-x.
2. BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
3. BENDL, Stanislav. *Základy sociální pedagogiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-881-3.
4. BŘICHÁČEK, Václav. *Čekatelská zkouška: [metodika, bezpečnost, zdravotní organizace a právo, základy hospodaření, myšlenkové základy skautingu, úvod do pedagogiky a psychologie]*. Praha: Junák - svaz skautů a skautek České republiky, 1998. ISBN 80-86109-17-8.
5. BŘICHÁČEK, Václav, NOVÁK, Radek B., ed. *Skautskou stezkou: [základní příručka pro skauty a skautky]*. 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek, Tiskové a distribuční centrum, 2001. ISBN 80-86109-60-7.
6. ČÁKA, Jan. *Junácká symbolika*. 2. vyd. Praha: Merkur, 1990. ISBN 80-7032-876-2.
7. ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.
8. ČEKATELSKÁ ZKOUŠKA. Praha: Junák - český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-100-8.
9. HANKOVÁ, Zdeňka, *přednáška předmětu Metodika zájmových činností*, Pedagogická fakulta UK Praha. 2022

10. HANSEN, Walter. *Vlk, jenž nikdy nespí: dobrodružný život lorda Baden-Powella*. Praha: Scoutarch, 1994. ISBN 80-901049-1-6.
11. HOLEYŠOVSKÁ, Anna. *Rok ve školní družině*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-752-3.
12. HUBÁČEK, Milan. *Skautský vůdce*. Brno: Javor, 1994. ISBN 80-900948-7-2.
13. LEŠANOVSKÝ, Karel. et al. *Historie skautingu: Edice Vůdcovská zkouška*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 1999. ISBN 80-86109-27-5.
14. PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.
15. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
16. *Pedagogika*. Praha: Pedagogický ústav Jana Amose Komenského, AV ČR. ISSN 0031-3815.
17. RŮŽIČKA, Vít. *Pedagogika*. Praha: Junák, 2000. Vůdcovská zkouška. ISBN 80-86109-36-4.
18. *Skauting*. Ilustroval Pierre JOUBERT, ilustroval M. TOMÁŠEK, ilustroval Libor HOFMAN. Liberec: Skauting, 1995. Skautské prameny. ISBN 80-85421-16-x.
19. VALLORY, Eduard. *Světový skauting: Výchova ke globálnímu občanství*. Praha: Polygraf, 2016. ISBN 978-80-7501-097-1.

Internetové zdroje

1. SKAUTSKÁ KŘIŽOVATKA. <https://krizovatka.skaut.cz/benjaminci/vedu-benjaminky> [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/benjaminci/vedu-benjaminky>.
2. SKAUTSKÁ KŘIŽOVATKA [online]. [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/vedu-oddil/skautska-vychova/skautska-vychovna-metoda>.
3. SKAUTSKÁ KŘIŽOVATKA [online]. <https://krizovatka.skaut.cz/svetluskyy-zabicky-vlcaty/stezky-a-cesticky-vlcat-svetlusek-a-zabicek> [cit. 2023-01-14].
4. SKAUTSKÁ KŘIŽOVATKA[online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://krizovatka.skaut.cz/spisovna/stanovy-junaka-ceskeho-skauta/2014-03/predpis-stanovy>.
5. RVP ZV dostupný na webu: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.